

Những Quả Ổi Cuối Mùa

Lê Thiệp

December 11, 2021

“Chân ướt chân ráo” là tựa đề của một quyển sách mà tác giả Lê Thiệp gọi đơn giản là “Ký” được Tủ Sách Tiếng Quê Hương tại Hoa Kỳ phát hành vào năm 2003. “Ký” gồm tất cả 38 bài kể về những cảnh đời của người mới nhập cư, tái tạo cuộc sống từ đôi bàn tay trắng sau cuộc đời. Tuy là một phóng viên chiến trường của hai nhật báo lớn tại miền Nam trước 1975 là Chính Luận và Sóng Thần, nhưng Lê Thiệp lại có lối kể chuyện rất tài, lôi kéo người đọc chú ý vào ngay những gì xảy ra trong đời sống thường ngày để rồi chợt tìm thấy những thú vị hoặc rã rời, đưa đến những trăn trở dứt không ra khiến Tác giả đã phải thú nhận. Cả chục năm qua và nay thấy mình vẫn là người đứng bên lề cuộc sống ở đây.... Có những lúc cố gắng, có những lúc quên đi để đùa bỡn cột. Đi uống rượu và bàn về rượu vang. Đi ăn cơm tàu thì kiếm Tả Tướng Quân. Nhưng đâu lại vào đấy. Xem ra không thể gột được cái cốt Mít để biến thành Mèo.... Lúc nào đầu óc cũng còn những bản khoản về bạn bè anh em ở nửa bên kia địa cầu, nó là cái nhức nhối không phải chỉ là quá khứ mà là một hiện tại đang nhọc nhằn kéo dài ở đâu đó, Saigon, Hà Nội....và mình vẫn còn là.... chân ướt chân ráo.

Nhà thơ Du Tử Lê cũng đã nhận định về tập “Ký” này:

“Với thời gian, khi ông cầm bút lại, nhiều năm sau biến cố tháng 4, 1975, với tập bút ký nhan đề “Chân Ướt Chân Ráo” do Tủ sách Tiếng Quê Hương của Uyên Thao, ở Virginia, xuất bản năm 2003, tôi mới có dịp nhìn rõ hơn, thấy rõ hơn tính chất nhà văn, nơi con người nhà báo này. Ở đây, tôi không muốn nói tới vốn sống ngôn ngôn rói tươi của ông. Tôi cũng không muốn nhắc tới cái kiến thức sâu rộng của ông về nhiều phương diện, từ văn học tới chính trị, lịch sử, xã hội... Tôi chỉ muốn nói tới khía cạnh văn chương như những nhát dao dứt khoát, sắc sảo trên một khối gỗ xù xì để hình thành chân dung một nhân vật, một sự kiện.”

Ngày 6 tháng 7/2013, bạo bệnh đã đưa Lê Thiệp về chốn vĩnh hằng. Văn đàn đã mất đi một ngọn bút tài hoa, làng báo đã mất đi một ký giả uyên bác. Tuy không còn nữa, nhưng tác phẩm, tâm tình của ông sẽ còn mãi mãi.

Xin mời quý vị theo dõi một truyện ngắn được trích trong tập Chân Ướt Chân Ráo nói về quãng đời thơ ấu của ông tại một làng quê vùng châu thổ sông Hồng, nơi tác giả đã trải qua một giai đoạn lịch sử khốc liệt của những năm đầu thập niên 50 với những cuộc đấu tố Trí Phú Địa Hào

dã man tàn khốc v.v... và vị đắng chát dịu dàng của ba quả ổi bói ở quê xưa đất Bắc mà tác giả cho là ngon nhất được ăn trong chuyến rời làng ra Hà Nội xuôi Nam tìm Tự Do.

Vũ Đăng Khuê

Những quả ổi cuối mùa

Lê Thiệp

Tôi ngần người ra nhìn. Trong cái siêu thị Mỹ khang trang sạch sẽ này cũng có bán ổi. Những quả ổi được bọc trong lưới xốp màu trắng trang trọng nằm giữa cam lê nho táo, những loại trái cây phổ thông hàng ngày của dân bản xứ. Cầm trái ổi lên ngắm nghía. Ổi xá lị to cỡ cái bát ăn cơm, da hơi sần sì bóng lưỡng, chắc nịch. Giá \$1.95 một pound. Không hiểu người Mỹ ăn ổi có chấm muối ớt không? Có gọt vỏ không? Có khi họ lại cắt bỏ cái phần thịt ruột có hạt ở trong cũng nên. Bồng đầu những trái ổi tự xa thăm trong ký ức ào về.

* * *

Trong cái làng quê nhỏ bé ở châu thổ sông Hồng, cuộc sống - dù đang chiến tranh Việt Pháp - vẫn trôi đi lững lờ rất thanh bình dưới con mắt tụi tôi. Đối với bọn con nít thì Quốc, Cộng, Điện Biên Phủ, Kháng Chiến là những chuyện thiên hô bát xát, chẳng có nghĩa gì cả. Khi người lớn trong gia đình xầm xì, tụi tôi hiểu là nên lén đi. Và tất nhiên là bắn chim, câu cá, đi mò củ ấu, đi săn cò cộ. Cò cộ là tiếng địa phương vùng tôi gọi giống như con ve sầu, nhưng màu sắc rực rỡ và to hơn nhiều, to cỡ con cà cuống. Nó đậu cao ở những cây cau và tiêng kêu cò cộ cò cộ lạnh lót. Muốn bắt cò cộ thì phải kiếm được nhựa cây bôi vào đầu một cây sào tre dài, lùa lúc cậu ta lạnh lót kêu, chắc là để tìm bạn lùa đôi, dính đầu có nhựa vào cánh lồi cậu ta xuống. Bình thường khi bắt được một chú cò cộ, chúng tôi rất ác độc, bóp ngang chỗ ức và cò cộ bị tức thở, kêu vang trời. Giữa trưa hè im, thiếu gió và nóng như thiêu, tiếng cò cộ vang xa như muốn lay động cái vắng lặng của ngôi làng nhỏ bé.

Những trò chơi của tụi tôi hoàn toàn là trò của lũ trẻ nhà quê và trong cái quê mùa đó có ổi. Ờ nhỉ, tại sao ổi lại không được liệt vào những thứ trái cây đáng giá, sang trọng, có thể bán, ít ra cũng để biếu xén? Có thể đem tết nhà cụ Bá một nải chuối, chục cam. Có thể đưa dâu bằng cau, có thể lễ đình làng bằng chục hồng trứng, nhưng ổi thì hoàn toàn thuộc quyền của tụi tôi.

Nhà nào có ổi, chúng tôi biết rõ và chủ nhà xem ra cũng không kỹ lưỡng đối với tụi nhỏ lén vào hái ổi. Ổi thôi, không được sờ đến na, đến hồng, đến thị, đến nhãn.

A, có ai phân loại ổi chưa nhỉ? Xoài cát, xoài tượng, xoài giòn, xoài voi, chuối tiêu, chuối hoa cau, chuối trứng cuốc, chuối ngự ... nhưng đối với quảng đại quần chúng - quần chúng người lớn - thì ổi là ổi và mãi sau này mới có thêm ổi xá lị.

Nhưng cây ổi nhà ông Đội Võ thì khác với cây ổi nhà ông Lý Cựu, khác với cây ổi ở chùa làng. Cây ổi chùa làng quả tròn rất đều, chỉ hình hơn quả chanh và khi chín màu vàng tươi, phía trong phần thịt có hạt màu hồng đào. Ổi này vô duyên nhất vì khi chưa chín ăn chua lè, cái vị chua khó thường thức đến độ tụi tôi cũng chê. Đến khi chín trông thì đẹp vô cùng nhưng mềm nhũn ăn lạt thếch, vỏ thì dày mà phần cùi thì rất mỏng, phần thịt ở trong toàn hạt vừa to vừa cứng. Ổi ở vườn chùa chỉ được cái thơm, mùi thơm dịu phảng phất. Sự cụ chùa lựa giống ổi này để bày trên bàn thờ Phật cho vừa đẹp vừa thơm chẳng?

Ổi doi là loại ổi nhỏ có cái đuôi nhọn ở cuống giống như trái doi. Doi là tiếng miền Bắc. Mận là tiếng miền Nam (không phải trái mận Đà Lạt). Ổi doi cứ vừa lớn hơn cỡ ngón chân cái là có thể xức được vì thịt mềm và ít hạt, nhưng lý tưởng nhất là vừa chín tới. Cắn một phát làm đôi hay tên nào mềm rộng răng khỏe thì chơi cả quả nhai rau rầu.

Ở chỗ lùm cây nơi giếng đầu làng có hẳn một rặng cỡ bốn năm cây ổi, tụi tôi đặt tên là ổi Trâu. Ổi chùa tuy vô duyên nhưng đến lúc chín còn ăn được chứ trái ổi trâu thì không cách gì thưởng thức được. Nó cứng như đá, cùi dày, xanh thì chất khùng khiếp và thú thật tôi chưa bao giờ thấy một trái ổi trâu nào chín cả. Sao vậy hè? Có thể nó chưa kịp chín đã bị vặt, hoặc nó cứ xanh lè như vậy chẳng.

Tôi không nhớ rõ nhưng biết chắc loại ổi này chỉ để ném nhau bươi đầu sút trán. Cũng may là chỉ có rặng ổi duy nhất ở giếng là ổi trâu.

Ổi lý tưởng là ổi mỡ. Ổi này tròn lớn lắm thì cũng chỉ nhìn hơn hạt vịt một chút, da nhẵn và bóng lờng. Ổi mỡ vỏ mỏng cùi dày hạt nhỏ vừa thơm vừa giòn vừa ngọt. Được cái may là người lớn xem ra cũng biết thưởng thức nên trong vườn của nhiều nhà có ổi thường là ổi mỡ.

Đáng yêu nhất có lẽ là hai cây ổi ở nhà ông Lý Cựu. Tên ông ta không phải là cựu nhưng từng làm Phó Lý nên gọi ông là Lý Cựu, một ông già hiền lành có chòm râu lún phún, miệng hơi móm và đáng đi lòng khòng như bất cứ ông Lý nhà quê nào. Vườn nhà ông rộng có cái ao nhỏ và hai cây ổi ở tận góc vườn, hàng rào dâm bụt thưa, nhà neo người nhưng không nuôi chó như nhà ông Đội Võ. Ngay cả khi bắt gặp chúng tôi toòng teng trên ngọn ổi, ông Lý cũng chỉ nắm tay, miệng thì lúng búng dọa giã nhưng không bao giờ nặng lời. Mỗi lần bị bắt quả tang, tụi tôi tụt xuống cho nhanh, toét miệng cười chạy mất. Một lần mẹ tôi có hỏi và tôi nghe ông Lý bảo: Có đáng gì quả ổi, nhưng sợ trẻ nó leo trèo, có ngã thì phải tội chết!

Trái ổi có thể khác, nhưng cây ổi nào trông cũng giống nhau. Trước hết là cây ổi không cao lắm như cây sấu, cây muỗm, cây xoài. Thứ nhì là cành ổi rất dẻo dai, có lẽ vì sợi gỗ xoắn lại nên khó gãy khiến tụi tôi có thể vừa đứng trên cành nhỏ vừa rung rung, cười như nắc nẻ với nhau. Một lợi ích vô song của cành ổi là có thể dùng làm trạc súng cao su. Trạc là tiếng Bắc quê tôi, ná là tiếng Nam. Trẻ lựa một trạc ba có hai nhánh đều, nếu còn nhỏ thì cột hai đầu lại chờ cho lớn hoặc nếu có hơi lệch một chút thì cũng cột giây uốn cho ngay. Trạc bằng gỗ ổi đẹp, nhẵn bóng và rất cứng, dẻo dai lại vừa tầm tay nên rất được ưa chuộng.

A, lại còn cái búp ổi, Vào mùa xuân ổi đâm chồi nảy lộc và những lúc leo trèo lên cây ổi, buồn tình ngắt một búp bỏ vào miệng nhâm nhi. Búp ổi đắng ngọt cũng đủ giải sầu lúc vô sự không có trò chơi. Tôi xa những trái ổi vào giữa mùa thu năm 1954.

* * *

Khi Việt Minh tiếp thu làng, hội hè liên hoan liên miên. Tụi nhỏ chúng tôi xúm quanh những anh bộ đội tròn xoe mắt nghe kể chuyện anh hùng kháng chiến ôm bom ba càng lao vào xe thiết giáp Tây, chuyện anh hùng lấy thân lấp lỗ châu mai, ôm bộc phá tình nguyện hy sinh để phá rào thép gai quanh đồn giặc. Toàn những chuyện hay ngang ngửa với truyện Tôn Ngộ Không trong Tây Du ký. Tối thì được dậy nhảy son đố mì, mì mì son son ... hay học hát " Hồ chí Minh xuất hiện trong ánh sao, xuất hiện đi cứu dân khổ đau..." . Đôi khi còn được xem chiếu bóng, phim của Trung Quốc và Liên Xô như phim Bạch Mao Nữ chẳng hạn.

Nhưng chỉ độ một tháng sau, không khí trong làng khác hẳn. Những anh bộ đội đầu mất. Những trò liên hoan thay bằng những buổi học tập bình bầu và bỗng đâu có "đội phát động"

xuất hiện được gọi tắt là Đội. Những cán bộ phát động theo chính sách tam cùng- cùng ăn - cùng ở - cùng làm - với dân và họ chọn những người nghèo nhất trong làng để tam cùng. Những khẩu hiệu được viết bằng vôi trắng trên cốt nứa giăng khắp làng, to nhất là tấm ở ngay cổng đình: "Tri Phủ Địa Hào, đào tận gốc bóc tận rễ."

Rất nhanh tôi nhận ra ngay số phận của tôi, bên nội bên ngoại tôi được bình bầu đủ bốn thành phần ác ôn và tôi đúng là phần rễ của bốn thành phần giai cấp này. Tôi còn nhớ như in cảnh bà bác thứ tư của gia đình có bốn người con. Ba ông anh con bác tôi đã trở thành liệt sĩ, hi sinh trong kháng chiến. Ông thứ tư còn lại, ngay sau "ngày hòa bình" ghé về nhà một buổi rồi lặn mất tăm, có thể cũng lại ở trong đội tại một làng quê nào đó. Bác Tư được liệt vào hàng ngũ Địa Chủ Kháng Chiến mà vẫn phải thoái tồ. Thoái tồ tức là phải nộp trả thuế cho Đảng và nhà nước tính từ năm 1945 đến 1954. Số thuế nông nghiệp phải trả này nếu địa chủ xoay sở nộp xong thì lại bình bầu lại để nộp thêm lần nữa, nộp hoài cho đến khi không còngi để nộp thì tịch thu nhà cửa, đem đi đấu tố ... bác Tư tôi treo cổ tự tử chết.

Đó là chuyện người lớn, chuyện Đảng và nhà nước. Chuyện của tôi là tôi bị ra rìa. Bọn nhỏ không chơi với tôi nữa. Tôi không được vào đoàn thiếu nhi quàng khăn đỏ. Tôi không được tối tối cùng tụi nó vừa đi vừa gõ phèng la chửi rửa địa chủ, vác tên tộc của đại gia đình tôi ra mà chửi với những ngôn ngữ tục tằn nhất. Mấy đứa con địa chủ như tôi ngơ ngác sợ sệt và chỉ đành chơi với nhau.

Nhưng rất nhanh Đội phát giác ra tình trạng này và lo sợ tụi chúng tôi tụ tập bè đảng nên tìm cách đập tan mọi mầm mống chống đối từ trứng nước. Tụi tôi cỡ hơn chục đứa đa số là anh em bà con bị đội gọi lên nói ngọt dọa dẫm và bố mẹ địa chủ bị cảnh cáo. Tôi trở thân cụ, bơ vơ lạc lõng ngay giữa làng và tôi chỉ còn lủi thủi chơi một mình. Đó là những lúc tôi trèo lên cây ổi nhà ông Lý Cựu nhìn những đám lục bình im lẳng ở chiếc ao con nuôi cá Mè hay nhìn những tảng mây trắng dật dờ trên trời xanh về hướng núi Ba Vì. Những cây ổi vào giữa thu trông cũng xơ xác như chú bé ngồi dựa gốc không biết cuộc đời mình sẽ ra sao. Và ông Lý Cựu bị liệt vào hàng phú nông cũng vắng bóng trong khu vườn hoang vắng. Sau này ông Lý được đôn lên hàng địa chủ.

Một buổi tối mẹ tôi lôi tôi vào góc buồng bảo nhỏ ngày mai tôi phải dậy sớm để ra Hà Nội với bố tôi. Bà bắt tôi phải đi ngủ ngay, có lẽ sợ tôi lại hoảng lên đem chuyện này nói cho bọn trẻ chằng? Bà đâu có biết tôi đã không còn một đứa bạn nào, kể cả những đứa thân nhất như thằng Hùng, thằng Mai đều tránh xa tôi. Trời còn lờ mờ sáng mẹ tôi đã lôi tôi dậy, đưa cho tôi cái nải nhỏ và dặn "nói với Bố đi Nam ngay, không được về làng" . Người dẫn tôi đi trốn là anh Hiền. Hai anh em tắt qua ngã bờ ao ra phía bờ Mả Vù và lội ruộng lên đường cái quan.

Làng tôi không xa Hà Nội lắm, cỡ 25 cây số. Bố tôi vốn có xe chạy đường Hà Nội - Sơn Tây - Quốc Oai và tôi vẫn đi đi về về Hà Nội luôn, nhưng là ngồi trên xe vận tải.

Lần này, chưa quá 10 tuổi đầu, tôi đã cuốc bộ để đi gặp bố tôi với lời nhắn của mẹ. trời sắp hết thu khá mát. Tôi lẻo đẻo đi cạnh anh Hiền. Thịnh thoảng anh lại hỏi tôi có mỏi chân không.

Khi ngồi nghỉ chân bên bờ đê sông Hồng, tôi lục chiếc tay nải. Ngoài hai nắm cơm khá to với một ít cá kho tiêu, còn có ba quả ổi. Ăn nắm cơm xong anh Hiền đưa tôi chai nước và sau đó anh em lặt củi bước.

Đồng ruộng tiêu điều. Những khẩu hiệu tương tự như ở đình làng tôi nhan nhản dọc đường, căng ngang căng dọc xen lẫn với hình cụ Hồ râu dài môi đỏ như máu và mắt đăm đăm nhìn như xem đứa nào là phản động để trừng trị.

Tôi cắn vào trái ổi, cắn một cách từ tốn chậm rãi, gặm phần vỏ nhai thật kỹ. Nó hơi đắng chát, cái đắng chát dịu dàng. Tôi ăn đến phần cùi. Giòn, sần sật, nước ngọt ứa ra thấm vào tận chân răng.

Tôi nhai phần ruột có hạt. Hạt ổi to nhưng không cứng lắm, nhai vỡ ra kẹt vào kẽ răng. Tôi vừa đi vừa hít hà để những hạt ổi long ra.

Cứ thế ba trái ổi giúp tôi đi nhanh hơn và hai anh em đến Phùng lúc nào không biết. Tôi còn nhớ khi đi qua chợ Phùng, anh Hiền chỉ một căn nhà bảo: "Đó là nhà ông Tổng Phùng. Ông Tổng có con đi bộ đội làm thơ hay lắm nhưng ông Tổng đi Nam rồi."

Lớn lên về sau này tôi mới rõ người bộ đội làm thơ hay lắm là Quang Dũng.

Từ Phùng anh em tôi thuê được xe để ra Kim Mã và sau đó đã gặp bố để nhắn lời của mẹ.

Mãi về sau này khi đã lớn, ngồi ôn chuyện năm xưa, tôi hỏi mẹ lấy đâu ra ba quả ổi vào lúc đó? Mẹ bảo ông Lý Cựu cho hồi chập tối. Ông Lý Cựu nhìn thấy tôi ngồi tiu nghỉu một mình nơi gốc ổi hồi chiều. Đợi tối không có ai, ông lên vào nhà đưa cho mẹ tôi ba quả ổi bói còn sót lại lúc cuối thu.

* * *

Tôi lớn lên thành người ở miền Nam. Ổi xá lạ miền Nam to, đều, ngon ngọt. Những miếng ổi được ngâm trong nước cam thảo vàng ươm bán ở sân trường. Khi ra chơi, năm cắc nửa trái, sát muối ớt ăn đã ơi là đã. Ổi Bắc Mỹ Thuận chục mười hai, có khi mười sáu. Ổi ở chợ Bến Thành sắp thành hàng cao đẹp ơi là đẹp. Nhưng có lẽ không có trái ổi nào trong đời tôi ngon hơn ba trái ổi bói cuối mùa của vườn ông Lý Cựu.

Năm 1975 'hòa bình lại lập lại' và có những người từ làng quê tôi vào Sài Gòn. Tôi hỏi thăm thì được bảo, ông Lý Cựu bị đôn lên hàng địa chủ, không nhận tội đã bóc lột nông dân nên bị liên đấu ngày đêm.

Ông cắn lưỡi tự tử chết như bác Tư tôi vậy.

Lê Thiệp

Trích từ "Chân ướt chân ráo" Do tú sách Tiếng Quê Hương phát hành.

Địa chỉ liên lạc: P.O.Box 4653 Fall Church VA22044 - USA

Nguồn: <http://www.buctranhvancau.com/new-blog/2021/12/10/nhng-qu-i-cui-ma-l-thip>

Kính mời đọc thêm những truyện khác của tác giả tại:

<http://www.vietnamvanhien.org/LeThiep.html>

www.vietnamvanhien.net

An Lạc & Tự Chủ

VIỆT NAM VĂN HIẾN

www.vietnamvanhien.info

TỦ SÁCH VĂN HIẾN ONLINE VỚI HƠN 10500 TÁC PHẨM